

Collectie G.P. Mulder.

Map 76.

Het geslacht Terwisscha.

De familie Barels.

Het geslacht Terwisscha een onopgelost probleem

Onder de vele onopgeloste problemen in de geschiedenis van Stellingwerf nemen die rondom de familie Terwisscha een vooraanstaande plaats in, omdat het een familie betreft, die alker één van de oudste en voornaamste is geweest in het oude Stellingwerf, maar tegelijkertijd één waarvan we slechts zeer weinig met zekerheid weten. Men neemt algemeen aan, dat zij oorspronkelijk hebben gewoond in wat tegenwoordig de buurschap Terwisscha heet onder Appelscha, maar wanneer we in de geschiedenis voor de eerste maal de naam van een lid van de familie tegenkomen, wonen zij in Oldeberkoop. Het is dan 1580 en grietman van Stellingwerf-Oosteinde is Johannes Willem Terwisscha (opponing!) vertelt van hem, dat hij in 1581 door een zekere Hotse Egberts gevangen werd genomen en aan de Spaans uitteleverd. Na terugkeer uit zijn gevangenschap was hij in 1591 olmacht op de Landdag en in 1599 werd hem voor Gedeputeerden bevolen de geestelijke goederen in Ooststellingwerf aan de meestbiedende te verhuren. Er was toen slechts één predikant in de grietenij, die in behoeftige omstandigheden verkeerde. Terwisscha is 10 maart 1609 overleden en te Oldeberkoop begraven.

Wie zijn ouders waren en of hij broers en zusters had is onbekend. Eveneens of hij getrouwd was en kinderen had.

Behalve deze Johannes Willems vinden we onder alle grietmannen die Stellingwerf-Oosteinde heeft gehad nog slechts één andere Terwisscha, n.l. Eysa Terwisscha, die van 1610 tot 1623 grietman was, eveneens in Oldeberkoop woonde en daar begraven in 1623. In welke milierelatie deze Eysa stond tot Johannes Willems is ook onbekend.

Door sommige Friese kroniekschrijvers, o.a. Suffridus Petri, wordt nog melding gemaakt van een Eysa Jan Willems Terwisscha, die praetor (d.i. rechter) in Appelscha zou zijn geweest en waaraan dan de legende van de burcht Terwisscha met het „halsrecht“ wordt atgeknoopt. Deze was getrouwd met een dochter van Merck Syrxsen (d.i. Marck Sierks), die in 1514 grietman was van Stellingwerf. Het is de familie later voorkomen van de namen farck en Sierk zal daaraan moeten worden gescreven.

In een artikel in de Nieuwe Ooststellingwerfer van 20-2-1948 meent de (onbekende) schrijver, dat deze Eysa Jan Willems de vader is geweest van Johannes Willems, maar dat is natuurlijk onmogelijk. Gezien hun beider naam Willems zouden ze broers geweest kunnen zijn en dan zou hun vader dus Willem hebben moeten zijn.

Men vraagt zich hierbij af waar deze tot hoge ambten geroepen Terwisscha's vandaan kwamen en waarom horen wij pas tegen het eind van de 16e eeuw voor het eerst van hen, terwijl toch de grietenij Stellingwerf reeds bestond sedert 504 en zij, zoals we zullen zien, misschien wel de grootste grootgrondbezitters in de hele grietenij waren? Met zekerheid kan die vraag niet worden beantwoord, maar men kan wel enkele mogelijke verklaringen zien: toen het min of meer onafhankelijke „land“ Stellingwerf in 1504 bij Friesland werd gevoegd — onder bedreiging van geweld — en er voor de nieuwe grietenij een grietman moest worden benoemd, zal men te gezocht hebben onder de Saksisch-gezinde families en misschien behoorde de familie Terwisscha daar niet bij. Een andere mogelijkheid is, dat wij onder de namen die ons bekend zijn uit die oudste tijden, die van deze familie niet erkennen, omdat zij toen nog niet de familienaam Terwisscha voerden. De traditionele Stellingwerfse wijze van naamgeving: vóórnaam + achternaam + -s (soms -sen) handhaafde zich tot het begin van de 19e eeuw en slechts zeer weinig families voerden een familienaam. Zelfs de familie Lycklama à Nijeholt ging deze naam pas voeren na 1600. De stamvader van dit geslacht was Lyckle Eebles, zijn zoon heette Lubbert Lyckles, zijn kleinzoon Lyckle Lubberts, enz. Zo kunnen ook de Terwisscha's deze familienaam pas later hebben aangenomen, omdat zij reeds in Oldeberkoop waren gevestigd

en toen, naar hun plaats van herkomst, de familienaam Terwisscha hebben toegevoegd. Dat we na 1624 geen Terwisscha meer tegenkomen moet waarschijnlijk worden toegeschreven aan het uitsterven van de mannelijke lijn.

We kunnen pas iets meer over het geslacht Terwisscha vernemen, als we de geschiedenis van de familie Lycklama à Nijeholt nader bekijken. Aan het Stamboek van de Friese Adel (De Haan Hetteema en Halmael) ontleenen we het volgende: De stamvader van dit geslacht was de reeds genoemde Lyckle Eebles, in 1512 één van de eerste grietmannen van het toen nog onverdeelde Stellingwerf. Na de splitsing in een Stellingwerf-Westende en Oosteinde was hij tot 1534 grietman van Stellingwerf-Westende. Hij woonde op zijn stins in Nijeholtpade en daaraan ontleende de familie later haar naam. Een kleinzoon van hem was Lyckle Lubberts en deze op zijn beurt had twee zoons: Pier Lyckles (overleden in 1610) en Meyne Lyckles (overleden in 1608); deze waren beiden gehuwd met een dochter uit het geslacht Terwisscha, Meyne met Hylck van Terwisa (we nemen deze spelling van de namen ongewijzigd over) en Pier met Grietje van Terwisa. Niet bekend is of dit zusters waren; het kunnen ook tichten zijn geweest. Deze twee huwelijken tonen duidelijk aan dat de Terwisscha's op zijn minst „ebenbürtig“ aan de Lycklama's waren en dat er reeds vroeg een nauwe familieband bestond tussen de beide families. Deze band wordt later nag versterkt, zoals uit het vervolg zal blijken.

Uit het huwelijk van Meyne Lyckles en Hylck van Terwisa (overleden in 1610) werden o.a. geboren Lelius, Marcus, Eysa en twee dochters: Jantje en Aeltje. Marcus Lycklama à Nijeholt was in 1610 enkele maanden grietman van Stellingwerf-Oosteinde, waarna hij in dezelfde functie naar Weststellingwerf ging. Eysa Lycklama à Nijeholt was van 1624 tot 1639 grietman van Stellingwerf-Oosteinde. Een dochter van hem was Hylck Lycklama, genoemd naar haar grootmoeder Hylck van Terwisscha; deze trouwde later met Jhr. Ulbe van Aylva.

Uit het huwelijk van Pier Lyckles en Grietje van Terwisscha (overleden in 1605) werden o.a. geboren: Lubbert, Lyckle en Jan. Lyckle Lycklama à Nijeholt (overleden in 1619) trouwde met Sipke Sjoerdts Jelckema en uit dat huwelijk werden 6 kinderen geboren: Suffridus (in 1600), Pier (1601), Augustinus (1603), Eysa, Detke en Rinsje. (Deze laatste trouwde met Tarquinius Swaga). Pier (overleden in 1679) was gehuwd met Grietje Auckes en hun zoon Lubbert Lycklama à Nijeholt (geboren in 1639 en overleden in 1697) was van 1661 tot 1697 grietman van Stellingwerf-Oosteinde. Hij was tweemaal gehuwd, eerst met Romkje Daniël de Blocq van Scheltinga en later met Antje van Andringa. Een zoon van hen was weer een Augustinus (geboren in 1670 en overleden in 1744), die later zo'n grote rol zou spelen in Ooststellingwerf als grootgrondbezitter. Hij was reeds in 1640 grietman van Schoterland.

Voor ons verhaal is vooral van belang de oudste zoon van Lyckle Lycklama à Nijeholt en Sipke Sjoerdts Jelckema: de in 1600 geboren Suffridus. Deze werd in 1622 secretaris van Ooststellingwerf en van 1639 tot zijn dood in 1645 was hij grietman. Hij woonde in Oldeberkoop, waar hij op 12 april 1645 in de kerk werd begraven. Hij was gehuwd met Jelcke Terwisscha, een dochter van Eysa Terwisscha en Harmantje Stevens. Jelcke werd geboren in 1616 en overleed in 1674.

Bij deze telg uit het geslacht Lycklama à Nijeholt, wiens grootmoeder een Terwisscha was, evenals zijn echtgenote, willen we iets langer stilstaan en richten daarvoor onze blik op een andere belangrijke bron: de Stemkohieren van 1640. Daarin staat van alle stemdragende boerderijen in de grietenij opgetekend wie de eigenaars waren van de stemmen, c.q. van de boerderijen. We hebben eens precies nagegaan hoe de toestand was in 1640, speciaal voor wat betreft de families Lycklama à Nijeholt, Terwisscha en enkele daarmee verwante families.

Samengevat levert dit onderzoek het volgende op:

1 Van de in totaal 317 stemdragende boerderijen in de grietenij Stellingwerf-Oosteinde stonden er in 1640 een 40-tal op naam van leden der familie Lycklama à Nijeholt; 31 daarvan op naam van de genoemde Suffridus, 5 op die van de ook reeds genoemde Hylck Lycklama, 2 op naam van Jan Piers Lycklama en 1 op naam van Pier Lycklama. Verder is er nog 1 op naam van een Jan Lyckles, die vermoedelijk ook tot deze familie behoorde, maar die niet de familienaam voerde.

2 De erfgenamen van Asse Syrks Terwisscha zijn eigenaars van 1 boerderij in Appelsche (no. 30, genaamd De Leege Bult). Wie deze Asse Syrks is geweest is onbekend, maar zijn naam wijst in de richting van een vader die Sierk heette, een op Merck Syrxsen teruggaande naam.

Op naam van de erfgenamen van Eysa Terwisscha, die in 1623 was overleden; samen met Hylck Lycklama, staat 1 boerderij in Oldeberkoop (no. 25). Eveneens in Oldeberkoop staat no. 20 op naam van de weduwe van Jan Eyses, samen met Suffridus Lycklama à Nijeholt. Het lijkt ons waarschijnlijk, dat deze Jan Eyses ook een Terwisscha was, maar hij kan ook een Lycklama geweest zijn, omdat immers de naam Eysa in beide families voorkwam.

Op naam van de weduwe van Goossen Terwisscha, Wypke Meynesz (meestal wordt zij genoemd Wypke Meynte-dochter) staan 5 boerderijen, sommige gedeeld met Suffridus Lycklama à Nijeholt, andere met Aernt Barel.

Ofschoon de naam Terwisscha nog voorkomt onder de grondbezitters van 1640, is er in dat jaar geen enkele nog levende telg van deze familie meer bij. Het is natuurlijk mogelijk, dat er onder de niet met name genoemde erfgenamen enkelen schuilen, maar dat is niet meer na te gaan.

Uit bovenstaande zou men kunnen opmaken, dat in 1640 de familie Lycklama à Nijeholt verreweg de grootste grootgrondbezitter was in de grietenij met een 40-tal boerderijen, terwijl de familie Terwisscha — in dit geval de erfgenamen — er in totaal slechts een 8-tal bezat. Bij nader onderzoek blijkt echter, dat de zaak geheel anders ligt. Het valt op, dat in bijna alle gevallen, waar Suffridus Lycklama à Nijeholt staat vermeld als eigenaar van een hoeve; achter zijn naam is toegevoegd: nomine uxoris cum sororibus, d.w.z. namens zijn echtgenote met haar zusters. En, zoals we hebben gezien, deze echtgenote was een Terwisscha, en dus óók haar zusters. Hoeveel zusters dit waren wordt niet vermeld, maar het moeten toch in elk geval minstens twee zijn geweest. De bedoelde boerderijen waren dus niet het bezit van Suffridus Lycklama à Nijeholt, maar ze behoorden tot het erfgoed van de familie Terwisscha, i.c. Jelcke Terwisscha en haar zusters.

Dat brengt het aantal van met zekerheid tot het bezit van de familie Terwisscha behorende boerderijen in Ooststellingwerf op circa 48. Maar daarmee zijn we er nog niet, want onder de eigenaren in 1640 vinden we ook een zekere Aernt Barel, die een 9-tal boerderijen op zijn naam heeft staan. Deze Aernt Barel, die we Aernt I zullen noemen — er komt later namelijk nog iemand met die naam — wonend in Oosterwolde, en die verschillend wordt aangeduid als „ontvanger“ of als „rentmeester“, was óók gehuwd met een Terwisscha. Zijn echtgenote was Magdalena Terwisscha, een zuster van Marck Eyses Terwisscha, beiden kinderen van Eysa Terwisscha. (De hiervoor genoemde Goossen Terwisscha was een zoon van deze Marck Eyses en Lucia Goossen.)

Aernt Barel I deelde verschillende dezer boerderijen met de genoemde Wypke Meynesz, de weduwe van Goossen Terwisscha, zodat zeker een gedeelte hiervan eveneens uit het erfgoed der Terwisscha's afkomstig is.

Samenvattend kan gezegd worden, dat de familie Terwisscha omstreeks 1600 zo'n 50 à 60 boerderijen in eigendom had in Ooststellingwerf, terwijl de Lycklama's in die tijd hier nog vrijwel geen bezittingen hadden.

In 1698 werden de Stemkohieren opnieuw

herzien en daaruit blijkt zeer duidelijk, dat de boerderijen die in 1640 op naam van Suffridus Lycklama à Nijeholt stonden niet tot het bezit dezer familie behoorden. Van de 40 bedoelde boerderijen staan in 1698 nog slechts een 3-tal op naam van een ander lid van deze familie, n.l. Augustinus (geboren in 1670), de grietman van Schoterland.

Onze pogingen om te achterhalen wie de bovenvermelde zusters van Jelcke Terwisscha waren, hebben nog geen succes gehad. Wel geloven wij er tenminste gedeeltelijk een oplossing voor te hebben gevonden in de Stemkohieren van 1698. Als we daarin namelijk nagaan op wiens naam de boerderijen zijn overgegaan, die in 1640 eigendom waren van de zusters Terwisscha, dan blijken dat voornamelijk te zijn de families Barel en Frankena, ieder met ongeveer 15 stuks. Van de eerste familie zijn dat Marcus Barel, een zoon van de in 1640 genoemde Aernt I, wonend in Oosterwolde, en Aernt II, een kleinzoon van Aernt I. Deze Aernt II was een zoon van dr. Albertus Barel, die dus een zoon was van Magdalena Terwisscha en die op zijn beurt ook weer was getrouwd met een Terwisscha, n.l. Antyn Terwisscha. Wie dit was is onbekend, maar we veronderstellen dat zij één van de zusters van Jelcke was. Aernt Barel II woonde ook in Oldeberkoop.

Van de familie Frankena komen we 4 leden tegen, n.l. Antyn Aebles, de weduwe van Lelius Lycklama à Nijeholt, Joachimus, Anna en Harmijntje (broer en zusters). Wie deze Frankena's waren is onbekend. In 1640 komt de naam niet voor onder de eigenaren, zodat het waarschijnlijk is, dat de eerste van dit geslacht geen grondbezitter was, maar tot een andere maatschappelijke groep behoorde. Afgaande op de naam Antyn Aebles menen wij te mogen veronderstellen dat zij een dochter was van de Abelus Frankena, waarvan dr. Oosterwijk²⁾ mededeelt, dat hij predikant was, in 1567 om geloofsredenen naar Emden moest vluchten; bij de opening van de Hogeschool van Franeker sprak hij een rede uit; in 1596 was hij lid van een gezantschap dat naar Engeland ging om met koningin Elisabeth te onderhandelen; voor het laatst wordt hij genoemd in 1600 bij de afgevaardigden van de Staten, die het leger van Prins Maurits volgden naar Nieuwpoort. Wij veronderstellen verder, dat Abelus (d.i. Stellingwerfs Aebele) Frankena ook een zoon heeft gehad en dat deze zoon gehuwd was met de andere zuster van Jelcke Terwisscha. Uit dat huwelijk zouden dan Joachimus, Anna en Harmijntje zijn geboren. Dat huwelijk — als het inderdaad heeft plaats gehad — moet dan na 1640 zijn gesloten en het zou verklaren, waarom de naam Frankena in 1640 ontbreekt. Hun vader moet voor 1698 zijn overleden, waardoor in dat jaar zoveel bezittingen uit het erfgoed der Terwisscha's op naam van Joachimus, Anna en Harmijntje Frankena staan.

Dr. Oosterwijk spreekt van een „stamslot“ van de Frankena's in Elslou, maar het zal duidelijk zijn, dat wij daar niet aan geloven. Dan zou dat uit het Stemkohier van 1640 hebben moeten blijken. In 1698 woonde de familie in Oldeberkoop, waar Joachimus op 2 september behoorde tot de ingezetenen die het in de kerk aldaar opgemaakte Kohier mede ondertekenden.

Wij menen in het bovenstaande voldoende te hebben aangetoond, dat omstreeks 1600 de familie Terwisscha één van de voornaamste was van Ooststellingwerf. Veel blijft nog onduidelijk, vooral wat betreft de betrekkingen tussen de genoemde leden der familie. Ook blijft de belangrijke vraag onbeantwoord of deze familie inderdaad van oudsher afkomstig is van de buurschap Terwisscha. Zeker is, dat zij daar omstreeks 1600 niet meer woonden, maar in Oldeberkoop, waar ook het grootste deel van hun bezittingen lag. Weliswaar bezaten de erfgenamen in 1640 een 5-tal boerderijen in Appelscha (nrs. 10, 26, 28, 29 en 30), maar het is opvallend dat zij niet de eigenaars waren van no. 24, de Sate Terwisscha. Deze was toen eigendom van de erfgenamen van Hendrick Jan Wiltinge en dat is maar moeilijk te verenigen met het idee van een „stamslot“ van de familie Terwisscha. Een en ander lijkt ons een aanwijzing, dat de familie Terwisscha uit de 16e—17e eeuw wel uit Appelscha afkomstig was, maar dat zij reeds vrij vroeg naar Oldeberkoop is verhuisd en daar de familienaam als een zgn. herkomstnaam hebben aangenomen. Daarop wijst o.i. ook het feit dat velen van de leden der familie

herzien en daaruit blijkt zeer duidelijk, dat de boerderijen die in 1640 op naam van Suffridus Lycklama à Nijeholt stonden niet tot het bezit dezer familie behoorden. Van de 40 bedoelde boerderijen staan in 1698 nog slechts een 3-tal op naam van een ander lid van deze familie, n.l. Augustinus (geboren in 1670), de grietman van Schoterland.

Onze pogingen om te achterhalen wie de bovenvermelde zusters van Jelcke Terwisscha waren, hebben nog geen succes gehad. Wel geloven wij er tenminste gedeeltelijk een oplossing voor te hebben gevonden in de Stemkohieren van 1698. Als we daarin namelijk nagaan op wiens naam de boerderijen zijn overgegaan, die in 1640 eigendom waren van de gezusters Terwisscha, dan blijken dat voornamelijk te zijn de families Barels en Frankena, ieder met ongeveer 15 stuks. Van de eerste familie zijn dat Marcus Barels, een zoon van de in 1640 genoemde Aernt I, wonend in Oosterwolde, en Aernt II, een kleinzoon van Aernt I. Deze Aernt II was een zoon van dr. Albertus Barels, die dus een zoon was van Magdalena Terwisscha en die op zijn beurt ook weer was getrouwd met een Terwisscha, n.l. Antyn Terwisscha. Wie dit was is onbekend, maar we veronderstellen dat zij één van de zusters van Jelcke was. Aernt Barels II woonde ook in Oldeberkoop.

Van de familie Frankena komen we 4 leden tegen, n.l. Antyn Aebels, de weduwe van Lelius Lycklama à Nijeholt, Joachimus, Anna en Harmijntje (broer en zusters). Wie deze Frankena's waren is onbekend. In 1640 komt de naam niet voor onder de eigenaren, zodat het waarschijnlijk is, dat de eerste van dit geslacht geen grondbezitter was, maar tot een andere maatschappelijke groep behoorde. Afgaande op de naam Antyn Aebels menen wij te mogen veronderstellen dat zij een dochter was van de Abelus Frankena, waarvan dr. Oosterwijk²⁾ meedeelt, dat hij predikant was, in 1567 om geloofsredenen naar Emden moest vluchten; bij de opening van de Hogeschool van Franeker sprak hij een rede uit; in 1596 was hij lid van een gezantschap dat naar Engeland ging om met koningin Elisabeth te onderhandelen; voor het laatst wordt hij genoemd in 1600 bij de afgevaardigden van de Staten, die het leger van Prins Maurits volgden naar Nieuwpoort. Wij veronderstellen verder, dat Abelus (d.i. Stellingwerfs Aebels) Frankena ook een zoon heeft gehad en dat deze zoon gehuwd was met de andere zuster van Jelcke Terwisscha. Uit dat huwelijk zouden dan Joachimus, Anna en Harmijntje zijn geboren. Dat huwelijk — als het inderdaad heeft plaats gehad — moet dan na 1640 zijn gesloten en het zou verklaren, waarom de naam Frankena in 1640 ontbreekt. Hun vader moet voor 1698 zijn overleden, waardoor in dat jaar zoveel bezittingen uit het erfgoed der Terwisscha's op naam van Joachimus, Anna en Harmijntje Frankena staan.

Dr. Oosterwijk spreekt van een „stamslot” van de Frankena's in Elsloo, maar het zal duidelijk zijn, dat wij daar niet aan geloven. Dan zou dat uit het Stemkohier van 1640 hebben moeten blijken. In 1698 woonde de familie in Oldeberkoop, waar Joachimus op 2 september behoorde tot de ingezetenen die het in de kerk aldaar opgemaakte Kohier mede ondertekenden.

Wij menen in het bovenstaande voldoende te hebben aangetoond, dat omstreeks 1600 de familie Terwisscha één van de voornaamste was van Ooststellingwerf. Veel blijft nog onduidelijk, vooral wat betreft de betrekkingen tussen de genoemde leden der familie. Ook blijft de belangrijke vraag onbeantwoord of deze familie inderdaad van oudsher afkomstig is van de buurschap Terwisscha. Zeker is, dat zij daar omstreeks 1600 niet meer woonden, maar in Oldeberkoop, waar ook het grootste deel van hun bezittingen lag. Weliswaar bezaten de erfgenamen in 1640 een 5-tal boerderijen in Appelscha (nrs. 10, 26, 28, 29 en 30), maar het is opvallend dat zij niet de eigenaar waren van no. 24, de Sate Terwisscha. Deze was toen eigendom van de erfgenamen van Hendrick Jan Wiltinge en dat is maar moeilijk te verenigen met het idee van een „stamslot” van de familie Terwisscha. Een en ander lijkt ons een aanwijzing, dat de familie Terwisscha uit de 16e—17e eeuw wel uit Appelscha afkomstig was, maar dat zij reeds vrij vroeg naar Oldeberkoop is verhuisd en daar de familienaam als een zgn. herkomstnaam hebben aangenomen. Daarop wijst o.i. ook het feit dat velen van de leden der familie

zich „van” Terwisscha noemen.

In Ooststellingwerf is de mannelijke lijn na 1640 niet meer aanwezig. Deze wordt voortgezet door de nakomelingen van Marck Eyses Terwisscha, die zich in Schoterland (Heerenveen) vestigde. Voor zover ons bekend is ook deze lijn thans uitgestorven.

P.S. Vreemd genoeg komen we in de Stemkohieren van 1728 toch nog eenmaal een telg uit deze familie tegen, ofschoon die dan ook reeds is overleden. In dat jaar wordt namelijk als eigenaar van de hoeven Donkerbroek no. 9 en Fochteloo no. 9 vermeld de weduwe van Assuerus van Terwisscha. Noch in 1640 noch in 1698 behoren deze twee hoeven tot het bezit van de families Terwisscha of Lycklama à Nijeholt. Wie deze Assuerus is geweest blijft dus ook één van de vele onopgeloste puzzels in deze geschiedenis.

Naarden, juli 1971.

G. Mulder

(Nadruk verboden)

¹⁾ J. H. Popping: Geschiedenis van Ooststellingwerf (1903).

²⁾ dr. T. H. Oosterwijk: Geschiedenis van de Ooststellingwerfse dorpen.

Het geslacht Terwisscha:

Grootgrondbezitters in de 17e en 18e eeuw

In de Nieuwe Ooststellingwerver van 17 juni 1971 schreven wij over dit oude Stellingwerfse geslacht en dank zij de reactie van een thans nog levende nakomeling van deze familie, kunnen wij nu enkele correcties aanbrengen en tevens een paar vermoedens omzetten in vaststaande feiten.

In de eerste plaats dan blijkt, dat de Eyse Jan Willems, die door Suffridus Petri genoemd wordt als „praeter” in Appelsche, beschouwd moet worden als de stamvader van het geslacht. Hij was de eerste, die zich bij het „van” Terwisscha noemde, en dat moet wel betekenen, dat hij te eniger tijd in Oldeberkoop is gaan wonen. Van hem is bekend, dat hij omstreeks 1550 een proces heeft gevoerd met een vijftal „gebueren” in Buttingecamp over het drijven van schapen tussen de Molenberch in Langedijke en de poel op het west aldaar. Onze veronderstelling, dat hij niet de vader kon zijn van de grietman Johannes Willems van Terwisscha, blijkt onjuist, want hij was wel degelijk diens vader. Deze Johannes Willems noemde zich namelijk óók Johannes Eyses van Terwisscha, en hij was één van de zonen van Eyse Jan Willems en een dochter van Merck Syreksen. Er zijn tenminste 5 kinderen uit dit huwelijk geboren, t.w.: Johannes Eyses, die zich ook wel Johannes Willems noemde en die getrouwd was met Jelcke Stynthiama. Hij overleed in 1609 in Oldeberkoop. Hylck Eysesdr., getrouwd met Meyne Lyckles (zie eerste artikel). Grietje Eysesdr., getrouwd met Pier Lyckles, een broer van Meyne. Merck Eyses, getrouwd met Sophis (of Lucia) Goossen. Syrcck Eyses, getrouwd met Bodt Solckema.

Uit het huwelijk van Johannes Eyses en Jelcke Stynthiama werd één zoon geboren, n.l. Eyse Jans. Deze was van 1610 tot 1623 grietman van Stellingwerf—Oosteynde. Voor de huwelijken van Hylck en Grietje van Terwisga (zó schreven zij zelf hun namen) zie ons eerste artikel. Wij herinneren er hier slechts aan, dat Suffridus Lycklama à Nijeholt een kleinzoon was van Grietje Eysesdr. en Pier Lyckles. Uit het huwelijk van Merck Eyses en Sophia Goossen werden geboren Goossen Mercks en Magdalena van Terwisga. Uit het huwelijk van Syrcck Eyses en Bodt Solckema werden o.a. geboren: Merck (of Marcus) Syrccks en Asse Syrccks. Deze laatste was de eigenaar van de hoeve Appelsche no. 30. In 1640 was hij reeds overleden. Goossen Mercks van Terwisscha trouwde met Wypke Meyntedochter, terwijl zijn zuster Magdalena van Terwisga trouwde met Aernt Barels I, die in Oosterwolde woonde. Uit dit laatste huwelijk werden o.a. geboren Marck (Marcus) en Albertus Barels.

Eyse Jans van Terwisscha trouwde met Harmen-tje Stevens en uit dit huwelijk werden 4 dochters geboren. Wat wij in ons vorige artikel als een vermoeden uitspraken, blijkt geheel waar te zijn. Deze vier dochters waren: Jelcke (1616-1674) die zoals we eerder zagen, getrouwd was met Suffridus Lycklama à Nijeholt (1600-1645). Dit huwelijk bleef kinderloos. Antyn (1618-?); getrouwd met Albertus Barels. Zij woonden in Oldeberkoop. Hun zoon was Aernt Barels II; zowel diens moeder als een van zijn grootmoeders waren dus Terwisscha's. Hiltje. Van haar zijn geboorte- en sterfjaar onbekend. Ze was getrouwd met Regnerus (= Reinier) Frankena. Ons eerder uitgesproken vermoeden, dat ook Joachim, Anna en Harmijntje Frankena een Terwisscha als moeder hadden, is dus juist gebleken. Bovendien is ook gebleken, dat de Frankena's van origine geen grondbezitters waren en dat ze niet uit Ooststellingwerf afkomstig waren. De genoemde Regnerus Frankena was namelijk de zoon van

de Schrijver van Weststellingwerf: Francke Regnerussen. Zoals de nazaten van Lyckle Eebles zich Lycklama gingen noemen in plaats van Lyckleszoon, zo noemde zich deze zoon van Franke Frankena in plaats van Frankesz. Behalve de drie genoemde zou er nog een vierde dochter van Eyse Jans en Harmen-tje Stevens zijn geweest, die Swaentje heette en die getrouwd was met een Van Heloma. Wat haar naam betreft, dat kan wel kloppen, want de moeder van Harmen-tje Stevens heette ook Swaentje, maar wij hebben de naam Heloma niet aangetroffen in de Stemkohieren van 1640 en van 1698. In 1640 kon dat ook niet, omdat toen alleen Jelcke nog maar getrouwd was en Suffridus Lycklama à Nijeholt namens de zusters optrad. Maar dat ook in 1698 de naam Heloma ontbreekt, is een vreemde zaak. Dat zou kunnen betekenen, dat er nooit een Swaentje van Terwisga heeft bestaan, óf, als ze wel heeft bestaan, vóór 1698 is gestorven, zonder kinderen na te laten, en dan moet ook haar echtgenoot voor die tijd zijn overleden. Een feit is in ieder geval, dat, als in 1728 in het Stemkohier een Weduwe van Heloma voorkomt, dit dezelfde is, die in 1698 Harmijntje Frankena heette. Hoe het precies zit met de vierde dochter van Eyse Jans zal nog nader uitgezocht moeten worden.

Het is nooit onze bedoeling geweest een genealogie van het geslacht Terwisga samen te stellen; wij kunnen dit gerust overlaten aan nog levende nakomelingen van de familie. Wij hebben slechts enige klaarheid willen brengen in enkele problemen rondom het groot-grondbezit in Ooststellingwerf in de 17de en 18de eeuw, waarbij deze familie betrokken was.

G. MULDER.

Naarden, juli 1972.

Het bovenstaande was reeds geschreven, toen ons een onlangs verschenen boekje over Oldeberkoop onder ogen kwam. (Zie: Fryske Akademy, nr. 411; Wáldrúge nr. 18). Wij hopen op een andere plaats nog wel eens gelegenheid te hebben op enkele punten uit dit werk nader in te gaan. Hier willen wij alleen de aandacht richten op de achter in het boek, op blz. 193-196, als Bijlage 1 opgenomen genealogie van de landeigenaarsfamilie Willinge Prins. Het zal niet in de bedoeling van de samensteller hebben gelegen, maar de indruk wordt gewekt, dat de familie Willinge Prins af zou stammen van de familie Terwisscha. Dat is natuurlijk niet het geval, want de enige Willinge, die wel zijn afstamming kon terugvoeren op een Terwisga, was Mr. Jan Albert Willinge, maar diens huwelijk met Taad Wigeri bleef kinderloos. Deel 1 van deze genealogie hoort in de stamboom der familie Willinge Prins niet thuis. Dit gedeelte kan slechts dienen als een verklaring, hoe een groot deel van het familiebezit der Terwisga's naar de familie Willinge Prins is overgegaan via Barels - Van Loon - Hubbelink - Willinge.

M.

N. O. INGEZONDEN 9-9-'76

De herkomst van de familie Barels in Oosterwolde

In ons werk „Van Terwisga tot Willinge Prins” (Sasland, Groningen, 1974) hebben wij ons ook bezig gehouden met de herkomst van de eerste Aernt Barels in Oosterwolde, die gehuwd was met Magdalena van Terwisga, een dochter van Merck Eyses van Terwisga en Sophia Goossen. Wij moesten destijds erkennen niet te hebben kunnen vinden, waar deze Barels vandaan was gekomen. Thans is ons gebleken uit een onderzoek door de heer E. Pelinck te Norg, (gepubliceerd in no. 4 van het Drentse tijdschrift SPINT ARWTEN van juli/augustus 1976, blz. 129/130), dat deze Aernt Barels afkomstig was uit Norg, waar hij een aantal boerderijen bezat, met o.a. ook $1\frac{1}{4}$ waardeel in de marke van Norg, Zuid- en Westerveide. Uit dezelfde publikatie blijkt ook, dat Aernt Barels in of vlak voor 1653 is overleden, omdat in dat jaar de armen van Norg bij zijn overlijden 4 mudde rogge ontvingen uit zijn Norger erf. Uit een en ander valt nu ook gemakkelijker te verklaren de relatie tussen Marcus Barels, de zoon van Aernt, en de familie Lunsingh. Naarden, augustus 1976.

G. P. Mulder

De herkomst van de familie Barels in Oosterwolde

In ons werk „Van Terwisga tot Willinge Prins” (Sasland, Groningen, 1974) hebben wij ons ook bezig gehouden met de herkomst van de eerste Aernt Barels in Oosterwolde, die gehuwd was met Magdalena van Terwisga, een dochter van Merck Eyses van Terwisga en Sophia Goossen. Wij moesten destijds erkennen niet te hebben kunnen vinden, waar deze Barels vandaan was gekomen. Thans is ons gebleken uit een onderzoek door de heer E. Pelinck te Norg, (gepubliceerd in no. 4 van het Drentse tijdschrift SPINT ARWTEN van juli/augustus 1976, blz. 129/130), dat deze Aernt Barels afkomstig was uit Norg; waar hij een aantal boerderijen bezat, met o.a. ook 1 $\frac{1}{4}$ waardeel in de

marke van Norg, Zuid- en Westervelde. Uit dezelfde publikatie blijkt ook, dat Aernt Barels in of vlak voor 1653 is overleden, omdat in dat jaar de armen van Norg bij zijn overlijden 4 mudde rogge ontvingen uit zijn Norger erf. Uit een en ander valt nu ook gemakkelijker te verklaren de relatie tussen Marcus Barels, de zoon van Aernt, en de familie Lunsingh.
Naarden, augustus 1976.

G. P. Mulder

**De Culturele Raad
Ooststellingwerf**

presenteert

EEN LEZING

met als onderwerp:

**„Geschiedenis van
Appelscha
en omgeving”**

door de heer G. Mulder,
oud-inwoner van Appelscha

op **dinsdag 16 mei 1978**, om 20.00
uur in hotel „Het Klaverblad”
te Appelscha

De toegangsprijs bedraagt f 1,-